

CHRISTIAN BRAW:

Om Darwin och Tyskland

Det är ingalunda ett bisarrt påstående, att Charles Darwins teorier gett viktiga delar av den ideologiska grunden till Tredje Rikets ideologi. Det är tvärtom välbekant bland alla idéhistoriker, som sysslat med saken. Darwins teorier – så som de utvecklades av socialdarwinisterna – är ett av grundmönstren i den sammansatta national-socialismen. Jag blev själv uppmärksam på saken, när jag skrev om Quisling (Quislings tro; i förkortad form publicerad i Tidskrift for Teologi og Kirke 1/89).

Det är riktigt som Åke Lovén skriver, att koncentrationslägret var en brittisk uppfinning. Kanske är det meningsfullt att som Åke Lovén göra en skillnad mellan "fruktansvärda illdåd" och folkmord. Det speciella i folkmordet skulle då vara, att det syftar till att förrinta ett helt folk genom utrotning eller fördrivning. Man kanske då också bland folkmorden bör räkna in de fall, då förbrytarna åsyftat att utrota hela befolkningsgrupper, tex terrorn i Kambodja.

Det kan vara skäl att fundera över hur eftervärlden reagerat inför illdåd. Ouradour och Lidice hör till de illdåd som skakat världssamvetet. Men hur är det med Dresden och Deir Jassin? Med rätta har man fasat över dödligheten i de tyska koncentrationslägren. Men är det någon som har reflekterat över hur många som dog i amerikanska krigsfängeläger?

Det finns likhet mellan Stalins och Hitlers folkmord, och det är att båda är ideologistyrda, och båda ideologierna har – fast på olika sätt – ett evolutionistiskt grundmönster. Den ohyggliga våldsamheten och konsekvensen i folkmordet blir förklarlig endast om man inser att de be-

gicks som ett led i en – som man trodde – ideologisk omgestaltning av världen i utvecklingens och framstegets tjänst.

För oss som är födda efter 1945 är det inte utan vidare lätt att uppfatta hur Hitler tedde sig 1933. Andres Küng har i boken *Vindens barn* beskrivit hur många – också numera framstående svenska kulturpersonligheter – blev bedragna eller tog miste. Alla var inte lika klarsynta som Anders Nygren (se hans bok *Den tyska kyrkostriden*, 1934).

Så något om Åke Lovéns avslutande fråga. Det talades för något år sedan mycket om framgångsteologi. Det är inte något nytt. Det har i alla tider varit så, att det funnits de som trott att det som har framgång kommer från Gud. Adolf Hitler hade också mycket framgång fram till 1939, så mycket framgång att många tyskar var beredda att överse med de mörka dragen i hans välde. Bland de kristna fanns det verkligen de som tog framgångarna som ett tecken på att Gud sänt Hitler. Man brukade säga: "Gud har uppenbarat sig i Biblen och i historien, alldeles särskilt i Tysklands räddning genom Adolf Hitler". Man märkte inte hur farligt detta *och* var. Det gjorde till sist att flera framstående kristna kom att omfatta något som var mycket olikt Bibelns evangelium. Men också en så skarpsinnig man som filosofen Karl Heim gled in på sådana tankegångar. Det var i den diskussionen Martin Buber svarade: "Historien är inte Guds trontal, den är hans dialog med mänskligheten". Bubers insikt är bakgrunden till min övertygelse: "Allt som sker är inte Guds uppenbarelse, inte ens om det sker i stor skala".